

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการคงอยู่ของเพลงพื้นบ้าน (ชอ) ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการคงอยู่ของเพลงพื้นบ้าน (ชอ) และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการคงอยู่ของเพลงพื้นบ้าน (ชอ)

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้านของเชียงใหม่ (ชอ) เป็นระยะเวลารวม 17 เดือน โดยเฉพาะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลแล้วนำมาแยกแยะประเด็นตามวัตถุประสงค์ และนำเสนอโดยการบรรยายและการสรุปเชิงวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะการคงอยู่ของเพลงพื้นบ้าน(ชอ)

รูปแบบการแสดงชอในปัจจุบันมีการพัฒนารูปแบบการแสดงเป็นระยะ ๆ จากเดิมที่มีการชอแบบเดี่ยวและคู่ ใช้ปี่และซึ่งเป็นเครื่องบรรเลงประกอบการชอ จากนั้นการชอได้มีการพัฒนาโดยการนำเสนอในรูปแบบละคร โดยมีผู้แสดงจำนวนมากและแสดงตามเนื้อหาที่แต่งไว้ล่วงหน้า ซึ่งอาจเป็นเรื่องจากนิทาน ตำนานพื้นเมือง และจากชีวิตจริง แล้วนำมาแต่งบทร้องและบทพูดเพิ่มเติม การพัฒนาในระยะต่อมาเป็นการประยุกต์การชอคู่โดยใช้เครื่องดนตรีแบบตะวันตกคือกลองชุด และอิเล็กทรอนิกส์ประกอบการชอ ทำให้มีท่วงทำนองและจังหวะในการชอที่รวดเร็ว สนุกสนานสอดคล้องกับยุคสมัยและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ฟังกลุ่มต่าง ๆ มีการปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพสังคม การนำภาษาต่างถิ่นเข้ามาใช้ร่วมกับภาษาพื้นเมือง การประยุกต์นำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาประกอบการชอ มีการแต่งกายที่ทันสมัย มีการนำเทคนิคการแสดงสมัยใหม่เข้ามาใช้ประกอบการแสดง เป็นต้น การปรับรูปแบบและการดัดแปลงองค์ประกอบการแสดงมีความมุ่งหมายเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก อย่างไรก็ตามการชอที่ใช้แสดงในงานบุญหรือพิธีกรรมของชุมชน การชอยังคงรักษารูปแบบ การแสดงแบบเดิม

ในด้านโอกาสการแสดงชอ ช่างชอจะได้รับการว่าจ้างให้ไปแสดงในงานบุญและงานประเพณีของชุมชน ซึ่งเป็นงานที่คนในชุมชนจัดขึ้นร่วมกัน เช่น งานปอยต่าง ๆ โดยพบว่าอำเภอรอบนอกส่วนใหญ่ยังนิยมว่าจ้างช่างชอมาแสดงในงานอยู่ ทั้งในงานที่เป็นของชุมชนและงานบุญ งานส่วนบุคคลทั่วไป เช่น งานเลี้ยง งานแต่งงาน ซึ่งนิยมนำชอสดริงมาเล่นในงาน

โดยนำช่างขอมมาขออวยพรให้เจ้าภาพ นอกจากนี้วัดบางแห่งยังนิยมนำขอมมาแสดงเนื่องในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ของวัด เช่น งานฉลองพัทธศ งานครบรอบวัดเกิดเจ้าอาวาส เป็นต้น นอกจากนี้ขอมยังมีการแสดงผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งการบันทึกคำขอลงเทป การขอออกอากาศทางวิทยุ และการแสดงละครขอทางโทรทัศน์ ซึ่งการเผยแพร่การขอผ่านสื่อต่าง ๆ ดังกล่าวทำให้ขอมเป็นที่รู้จักในวงกว้าง

สำหรับผู้นิยมฟังขอมในปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุ และคนวัยกลางคน โดยผู้ฟังที่อยู่ในเขตอำเภอรอบนอกยังให้ความนิยมฟังขอมอยู่ เนื่องจากการขอเป็นการแสดงที่ให้ทั้งความบันเทิงและสาระความรู้ รวมถึงประโยชน์ต่าง ๆ ที่ช่างขอนำเสนอผ่านเนื้อหาการขอ ในเรื่องต่าง ๆ ในส่วนกลุ่มผู้ที่ว่าจ้างก็เช่นเดียวกันพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นคนจากอำเภอรอบนอก ส่วนกลุ่มผู้เชิญให้ช่างขอไปแสดงจะเป็น หน่วยงานราชการในท้องถิ่น กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม และสถาบันการศึกษา โดยเชิญช่างขอที่มีชื่อเสียงไปขอในงานรณรงค์ให้ความรู้ หรือสาธิตการขอ เพื่อให้คนรุ่นใหม่หรือคนในเมืองรู้จักการแสดงพื้นบ้านชนิดนี้

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการคงอยู่ของขอม

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการคงอยู่ของขอม มีหลายปัจจัยด้วยกัน

- การจัดตั้งคณะขอ เกิดจากการที่ช่างขอมมีการรวมกันเป็นคณะขอส่งผลให้การขอมีการแสดงที่หลากหลายซึ่งเป็นการสร้างทางเลือกให้กลุ่มผู้ว่าจ้างและกลุ่มผู้ฟังได้ รวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการและความนิยมในเพลงขอที่มีได้ในคนทุกกลุ่ม ทุกวัย ในด้านงานขอทำให้ช่างขอรุ่นใหม่ ๆ มีโอกาสในการแสดงขอในงานต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป
- การรวมกลุ่ม ทำให้ช่างขอมมีการช่วยเหลือกันในด้านอาชีพการงาน โดยเฉพาะช่างขอรุ่นใหม่ ๆ จะได้รับการช่วยเหลือแนะนำเรื่องต่าง ๆ ด้านการขอจากช่างขอรุ่นพ่อครูแม่ครูที่อยู่ในพื้นที่เดียวกับตน การพบปะของช่างขอในกลุ่มเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ด้านการขอ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาการขอให้ดียิ่งขึ้น
- การปรับรูปแบบการแสดงทำให้การขอมีรูปแบบการแสดงที่หลากหลาย มีการใช้เนื้อหาและผสมผสานภาษาในการขอให้สอดคล้องกับยุคสมัยและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันนำไปใช้แสดงในงานที่หลากหลายรูปแบบมากขึ้น และตอบสนองต่อความต้องการของผู้ฟังกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะการนำเทคนิคการแสดงใหม่ ๆ ที่จูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาฟังขอ โดยการเพิ่มรูปแบบความบันเทิงใหม่ ๆ ในการแสดง

- การถ่ายทอดการขอสู่ผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ เป็นการถ่ายทอดให้กับ นักเรียน นักศึกษา จากโรงเรียนและสถาบันต่าง ๆ โดยมีช่างขอที่อยู่ในพื้นที่มาสอนยังโรงเรียนหรือสถาบันโดยตรง กรณีที่นักเรียนหรือผู้สนใจการขอเพื่อประกอบอาชีพจะติดตามไปเรียนกับช่างขอถึงที่บ้าน อีกกลุ่ม คือลูกหลานของช่างขอที่ทำหน้าที่รับช่วงสืบทอดการขอต่อจากบิดาหรือมารดาของตน ผลจากการถ่ายทอดทำให้เกิดช่างขอรุ่นใหม่ ๆ ที่ทำหน้าที่สืบทอดการขอต่อจากช่างขอรุ่นพ่อครู แม่ครู

- กลุ่มผู้ฟังขอ พิจารณาจากความต้องการของกลุ่มผู้ฟัง ซึ่งหากขอสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ฟังกลุ่มต่าง ๆ ได้ ขอก็จะยังได้รับความนิยมจากกลุ่มผู้ฟังขออยู่ โดยเฉพาะหากความนิยมของกลุ่มผู้ฟังในกลุ่มสูงอายุ และคนวัยกลางคนอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไปยังมีอยู่ รวมไปถึงการที่ผู้ฟังยังให้ความสำคัญของการขอและการที่ผู้ฟังได้รับประโยชน์ทั้งในแง่ความบันเทิงและความรู้ต่าง ๆ ก็จะเป็นสิ่งบ่งชี้การคงอยู่ของขอที่มีในปัจจุบัน

- กลุ่มผู้ว่าจ้างหรือผู้เชิญ เป็นตัวสะท้อนว่าการขอยังมีอยู่ โดยพิจารณาจากการให้ความนิยมและการเป็นที่ต้องการของผู้ว่าจ้างและผู้เชิญนำมาแสดงงาน รวมไปถึงการมองเห็นประโยชน์ที่ได้รับจากการนำขอมาใช้แสดงในงานของหน่วยงานต่าง ๆ

- โอกาสการเผยแพร่การขอผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ โอกาสการเผยแพร่เพลงขอผ่านทางสื่อต่าง ๆ คือ มีการบันทึกเพลงขอลงเทปคาสเซตจำหน่าย มีการแสดงขอออกอากาศทางวิทยุ และการแสดงขอออกอากาศทางโทรทัศน์ ซึ่งเป็นผลให้การขอเป็นที่รู้จักของคนใน วงกว้างและ ทำให้กลุ่มผู้นิยมฟังขอมีโอกาสได้รับชม รับฟังขอได้หลายทางมากขึ้น

อภิปรายผล

การวิจัยนี้มีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลในที่นี้ ประเด็นแรกคือการคงอยู่ของวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นการมองวัฒนธรรมอย่างเป็นพลวัต คือมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอเพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้วัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมนั้นคงอยู่ได้ ดังที่ นิยพวรรณ วรณศิริ (2540, หน้า 281) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งสำคัญต่อลักษณะของวัฒนธรรมมนุษย์ ถ้าปราศจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมแล้ว วัฒนธรรมก็ไม่สามารถพัฒนาขึ้นมาได้ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่จึงนำไปสู่ความเจริญทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์วัฒนธรรมจะต้องเข้าใจในเรื่องพลวัตของวัฒนธรรมว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในสังคมได้มากน้อยเพียงใด

พระยาอนุমানราชธน (อ้างใน เอกวิทย์ ณ. กลาง, 2534, หน้า 21) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวทางวัฒนธรรมว่า เป็นการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมแก่ความเปลี่ยนแปลงและสามารถประสานประโยชน์ได้ ดำรงสิ่งที่เป็นของดี ไม่ยึดของเดิมทั้งหมดแต่เลือกยึดในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ แต่ก็รับของใหม่ได้ด้วยความเข้าใจและรู้เท่าทัน ดังจะเห็นได้จากการปรับรูปแบบการแสดงของขอ ทำให้เป็นที่ยอมรับกว้างขวางขึ้น การยอมรับคือ การเห็นคุณค่าว่าการละเล่นพื้นบ้านสามารถยังประโยชน์แก่บุคคลและกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมได้ จึงทำให้มีการจ้างไปแสดง ทำให้การแสดงคงอยู่

การเปลี่ยนแปลงของการละเล่นพื้นบ้านเพื่อให้คงอยู่จะมีการปรับรูปแบบ เนื้อหา เพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไป การปรับรูปแบบและเนื้อหา ส่วนหนึ่งมาจากวัฒนธรรมภายนอกที่แพร่กระจายเข้ามา การแพร่กระจายของวัฒนธรรมนี้ มักพบในลักษณะของการแพร่กระจายของวัฒนธรรมใหญ่เข้าสู่วัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นผลให้วัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยคนในท้องถิ่นจะมีการยอมรับบางส่วนของวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาและนำมาปฏิบัติใช้ในสังคมของตน วิเชียร รักการ (2529, หน้า 96) ได้กล่าวถึงการแพร่กระจายของวัฒนธรรมว่า เป็นวัฒนธรรมที่แพร่กระจายจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมอื่น การที่วัฒนธรรมแตกต่างกันมาปะทะกันก็จะเกิดการเปรียบเทียบและวัฒนธรรมเด่นก็จะกระจายออกไป เมื่อคนส่วนใหญ่เห็นว่าดีก็จะรับเอามาปฏิบัติ โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านวัตถุนั้นง่ายกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ นอกจากนี้การสื่อสารการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วในปัจจุบันมีส่วนช่วยให้การแพร่กระจายเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

ในอดีตผลกระทบจากวัฒนธรรมต่างถิ่นต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านยังมีไม่มากเนื่องจากการคมนาคมขนส่งที่ไม่สะดวกสบาย การสื่อสารจากสื่อต่าง ๆ ยังไม่กระจายถึงคนในท้องถิ่นต่าง ๆ ทำให้คนในท้องถิ่นสามารถรักษาแบบแผนของวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเองได้มาก แต่เมื่อมีเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่และการคมนาคมขนส่งที่สะดวกสบาย ก็ทำให้สื่อต่าง ๆ แพร่กระจายถึงคนในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น คนในท้องถิ่นเริ่มมีการเปิดรับสื่อสมัยใหม่ และวัฒนธรรมจากต่างถิ่นได้มากขึ้นและเกิดการยอมรับในที่สุด การที่คนในท้องถิ่นให้ความสนใจและยอมรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ เนื่องจากคนในท้องถิ่นเห็นถึงความแปลกใหม่ที่เข้ามา โดยเฉพาะกลุ่มคนหนุ่มสาวซึ่งเป็นกลุ่มที่สามารถปรับตัวกับสิ่งใหม่ ๆ ที่เข้ามาได้ง่าย ประกอบกับการศึกษาในโรงเรียนที่ใช้การเรียนการสอนเป็นภาษาภาคกลางจึงคุ้นเคยกับการแสดงรูปแบบใหม่ที่ใช้ภาษาภาคกลางมากกว่าภาษาพื้นเมืองของตน คนรุ่นใหม่ ๆ เหล่านี้ไม่ค่อยมีโอกาสดูการแสดงพื้นบ้านมากเท่าสมัยก่อน และคิดว่าการแสดงพื้นบ้านเป็นสิ่งที่ล้าสมัย หากเทียบกับการแสดงรูปแบบใหม่ ๆ

ที่เข้ามา ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านในแต่ละแห่งได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ต้องมีการปรับตัวในเวลาต่อมา โดยการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวที่เกิดขึ้นนั้นเกิดเป็นระยะ ๆ ตามช่วงเวลาทีกระแสวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามา ในช่วงที่ลิเกจากภาคกลางเข้ามายังท้องถิ่นต่าง ๆ ทำให้คนในท้องถิ่นสนใจการแสดงลิเกมาก การแสดงพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นก็ได้รับผลกระทบ ทำให้มีงานแสดงลดลงศิลปินจึงเริ่มปรับรูปแบบการแสดงของตนโดยการนำรูปแบบของลิเกเข้ามาใช้ เช่น เมื่อมีลิเกเข้ามาทางภาคเหนือก็มีผลให้การชอซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านได้รับผลกระทบมีการแสดงลดลง ศิลปินชางชอจึงได้มีการดัดแปลงรูปแบบการชอมาเป็นการชอแบบละคร ซึ่งเป็นการนำบางส่วนของรูปแบบและเนื้อหาของการเล่นลิเกมาใช้ จนกลายเป็น “ละครชอ” ในที่สุด หรือในช่วงที่เพลงลูกทุ่งและดนตรีสมัยใหม่จากภาคกลางเข้ามาแสดงตามภาคต่าง ๆ เพลงลูกทุ่งได้กลายเป็นการแสดงที่ได้รับความนิยมจากคนในท้องถิ่นและค่อย ๆ เข้ามาแทนที่เพลงพื้นบ้านในภาคต่าง ๆ สุกวี เจริญสุข (2538, หน้า 46-47) ได้กล่าวถึง เพลงลูกทุ่งว่าเพิ่งมีการนำคำว่า “ลูกทุ่ง” มาใช้เมื่อ พ.ศ. 2507 ในรายการวิทยุและโทรทัศน์ เพลงลูกทุ่งเป็นการสืบทอดมาจากเพลงพื้นบ้านเพื่อที่จะดัดแปลงให้เหมาะกับสมัยนิยม แต่ก่อนนั้น เพลงพื้นบ้านร้อง 3 วัน 3 คืนก็ไม่จบ เพราะสังคมในสมัยก่อน คนมีเวลาที่จะนั่งดูเพลงพื้นบ้านนาน ๆ เมื่อสังคมมีมหรสพให้เลือกมากขึ้น ประกอบกับมีเวลาอันจำกัด ก็ต้องมีการดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับเวลา เพลงลูกทุ่งก็ได้ดัดทอนมาจากเพลงพื้นบ้านให้สั้นลง ซึ่งผลกระทบที่เกิดจากการเข้ามาของเพลงลูกทุ่งทำให้เพลงพื้นบ้านถูกลดบทบาท ลดความนิยมลง ทั้งจากผู้ฟัง/ผู้ชม และผู้ว่าจ้าง ผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้เพลงพื้นบ้านในแต่ละแห่งต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ และเนื้อหาการแสดง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ฟังและผู้ชม โดยมีการนำรูปแบบของการเล่นดนตรีลูกทุ่งเข้ามาปรับใช้กับการแสดงของตน เช่น การปรับรูปแบบของหมอลำธรรมดาเป็น หมอลำซิ่ง หรือการนำเครื่องดนตรีตะวันตกมาใช้ในการแสดงหนังตะลุง การเล่นลำตัด การประยุกต์ชอคู่เป็นการชอสตรีง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าผลกระทบที่เกิดจากการแพร่ขยายของวัฒนธรรมจากที่อื่นทำให้เพลงและการละเล่นพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ตนเองอยู่รอดด้วยการนำบางส่วนของวัฒนธรรมสมัยใหม่ หรือวัฒนธรรมจากภายนอกมาดัดแปลงให้เข้ากับรูปแบบการแสดงที่มีอยู่เดิม โดยสิ่งที่พบว่ามี การนำเข้ามาใช้กับเพลงและการละเล่นพื้นบ้านแบบเดิม ได้แก่ เครื่องดนตรีสากล นำมาใช้เพื่อเป็นการเพิ่มสีสันในการแสดงให้หลากหลายมากขึ้น โดยเพลงและการละเล่นพื้นบ้านบางแห่งมีการนำเครื่องดนตรีสากลมาเล่นร่วมกับเครื่องดนตรีเดิมของท้องถิ่นนั้น อีกส่วนหนึ่งคือนำเครื่องดนตรีสากลมาใช้ประกอบการแสดงล้วน ๆ โดยเข้ามาแทนที่

เครื่องดนตรีของท้องถิ่น ทำให้เกิดรูปแบบการแสดงในลักษณะใหม่ การนำเครื่องดนตรีสากลมาใช้ประกอบการแสดงนี้พบได้ในเพลงและการละเล่นพื้นบ้านทุกภาค นอกจากนี้ยังการพัฒนาในด้านการแต่งกายของผู้แสดงให้มีการแต่งกายที่ทันสมัย หรือมีการแต่งกายตามสมัยนิยมในส่วนของเนื้อหา และภาษาที่ใช้ในการแสดง ก็พบว่ามี การนำเนื้อหาจากเหตุการณ์ปัจจุบันในด้านต่าง ๆ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม มาใช้ในการแต่งบทร้องของเพลงพื้นบ้านเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะคนในท้องถิ่นมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จากหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ มากขึ้น ศิลปินพื้นบ้านจึงต้องมีการนำเสนอข้อมูล เนื้อหาที่ทันต่อยุคสมัย เพราะหากมีการนำเสนอในเนื้อหาเดิมก็จะไม่ได้รับความสนใจจากผู้ฟัง ผู้ชมในท้องถิ่น ในด้านภาษาพบว่ามี การนำภาษาภาคกลางและภาษาจากที่อื่น ๆ มาผสมผสานกับภาษาท้องถิ่นมาใช้เป็นบทร้องของเพลงต่าง ๆ การปรับตัวในส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ สอดคล้องกับงานเขียนของนพวรรณ สิริเวชกุล (2535) ที่กล่าวถึงการปรับตัวของการแสดงพื้นบ้านอย่างหนึ่งคือนั่งตะลุง ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคใต้ว่า "นั่งตะลุงปัจจุบันมีความแตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เห็นได้ชัดจากตัวหนังที่ใช้เชิด จะมีความแตกต่างจากเดิมในลักษณะของการแต่งตัว การไว้ทรงผม หรือแม้กระทั่งการใช้เครื่องประดับ รวมไปถึงเครื่องดนตรีที่ใช้ก็มีเพิ่มขึ้น โดยเหตุที่หนังตะลุงจำเป็นต้องวิวัฒนาการตัวเองจากเครื่องดนตรีประกอบเดิมซึ่งมีอยู่ 5 ชิ้น คือ ปี่ กลอง ทับ โหม่ง ฉิ่ง มาเป็นการเพิ่มเบส ออร์แกน กลองชุด กีตาร์ เบส เข้าไปนั้น เพราะการแพร่กระจายของดนตรีและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้าไป ทำให้หนังตะลุงที่เล่นแบบเดิมชบเซาในระยะหนึ่ง นายหนังจึงเริ่มปรับเปลี่ยนตัวเองและคณะให้รับกับความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาครอบงำการละเล่นพื้นบ้าน" การปรับเปลี่ยนตัวเองดังกล่าวมีผลให้หนังตะลุงเป็นการแสดงพื้นบ้านที่ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งในกรณีของขอพื้นบ้านก็มีการนำเครื่องดนตรีตะวันตก ประเภท กลองชุด อิเลคโทน มาใช้บรรเลงประกอบในการขอคู่ และกลายเป็นการขอในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า "ขอสดริง" ทำให้ได้รับความนิยมจากผู้ฟังในกลุ่มหนุ่มสาว เพราะได้ร้องและเดินตามจังหวะของเพลงที่สนุกสนานคล้ายกับเพลงลูกทุ่ง และมีการว่าจ้างการแสดงลักษณะนี้ไปแสดงในงานเลี้ยง งานแต่งงาน หรือแสดงในงานบุญประเพณีในช่วงกลางคืน

งานวิจัยของวาสนา ต้นสารี (2532) ซึ่งทำการศึกษาเรื่องลำตัด : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ พบว่าการที่ศิลปินลำตัดตัดปัจจุบันได้รู้จักปรับปรุงรูปแบบการแสดง เนื้อหา มีการสอดแทรกมุกตลกได้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และการพยายามนำลำตัดเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ เทปบันทึกเสียง และวารสารต่าง ๆ ทำให้ลำตัดเป็นที่รู้จักและยังคงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายของคนในท้องถิ่นมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากการปรับตัวของเพลงและการละเล่นพื้นบ้านในส่วนของการเล่นแล้วศิลปินพื้นบ้านยังพยายามหาทางเผยแพร่เพลงและการละเล่นพื้นบ้านให้เป็นที่รู้จักของคนในวงกว้าง โดยปัจจุบันศิลปินพื้นบ้านได้อาศัยเทคโนโลยีของสื่อต่าง ๆ ช่วยเผยแพร่ผลงานของตนให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เช่นการบันทึกเพลงพื้นบ้านลงเทป การออกอากาศทางวิทยุ การแสดงผ่านทางโทรทัศน์ หรือบางเพลงพื้นบ้านบางอย่าง เช่น ลำตัด มีการเขียนกลอนลงวารสารต่าง ๆ เป็นต้น เพลงและการละเล่นพื้นบ้านที่เผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ นี้มีทั้งการนำเสนอในรูปแบบการแสดงพื้นบ้านแบบดั้งเดิม และการแสดงในแนวที่มีการประยุกต์หรือดัดแปลงแล้ว ซึ่งเป็นการสนองความต้องการของคนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความนิยมที่แตกต่างกัน

ดังที่กล่าวมา การมองวัฒนธรรมควรจะต้องมองอย่างเป็นพลวัต นั่นคือจะต้องมองเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไป ความต้องการของคนก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเมื่อเป็นเช่นนั้น วัฒนธรรมใดในท้องถิ่นที่ไม่สามารถสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นที่เปลี่ยนไปได้ วัฒนธรรมนั้นก็จะไม่เป็นที่ต้องการ หรือหากวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงหรือไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคน วัฒนธรรมนั้นก็จะค่อย ๆ เสื่อมสลายไปในที่สุด ดังที่ปราณี วงศ์เทศ (2525, หน้า 350-351) ได้กล่าวว่าศิลปวัฒนธรรมของไทย ทั้งที่เป็นประเพณีหลวงและประเพณีราษฎร์ ย่อมมีโอกาสที่จะไม่สอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมเมื่อกาลเวลาผ่านไปได้ทั้งนั้น และศิลปวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตามที่ไม่สอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมเมื่อกาลเวลาผ่านไปได้ทั้งนั้น และศิลปวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตามที่ไม่สอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม หรือพูดง่าย ๆ ว่าไม่สามารถตอบสนองความต้องการส่วนรวมได้ ศิลปวัฒนธรรมนั้น ๆ ก็ย่อมมีโอกาสเสื่อมความนิยมไป ไม่เป็นที่ต้องการของคนส่วนมากอีกต่อไป ประเด็นสำคัญในที่นี้จึงอยู่ที่ว่าศิลปวัฒนธรรมจะต้องสอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรมนั้น ๆ จึงจะดำรงอยู่ได้ และการที่จะทำให้สอดคล้องเพื่อดำรงอยู่ได้ก็ต้องมีการพัฒนาทั้งแบบแผนและเนื้อหาตามสภาพความเป็นจริง ดังนั้นศิลปวัฒนธรรมที่มีในปัจจุบันจึงมีลักษณะที่แตกต่างจากในอดีต โดยความแตกต่างนี้เกิดจากการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบต่าง ๆ ของศิลปวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งมีทั้งการปรับเปลี่ยนในส่วนของเนื้อหา รูปแบบ วิธีการ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

งานเขียนของศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2525, หน้า 325-326) ได้สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นเปลี่ยนไป ก็ทำให้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เคยนำไปใช้ในงานประเพณีต่าง ๆ ค่อย ๆ ลดความนิยมลง ดังที่กล่าวไว้ในบทความเรื่องการสลายตัวของศิลปะพื้นบ้านไทยในปัจจุบันว่า ในบรรดาศิลปะพื้นบ้านต่าง ๆ ดนตรีและประเพณีการเล่น ทั้งสองอย่างนี้จะถูก

“ประเพณีหลวง” ครอบงำและเปลี่ยนแปลงให้สลายตัวอย่างรวดเร็ว แต่ก่อนในหลายพื้นที่ของประเทศไทยตามชุมชนหมู่บ้านแต่ละแห่งมักจะมีวงดนตรีของตนเอง ประกอบด้วยชาวบ้านที่มีความถนัดในการเล่นเครื่องดนตรีแต่ละอย่าง ในเวลาว่างงาน เช่นงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิต งานที่วัดหรืองานภายในหมู่บ้าน บุคคลเหล่านี้จะมารวมกันเป็นวงดนตรีในงานนั้น ๆ แต่ในสมัยหลังลงมาทางวัดประจำชุมชนหมู่บ้าน หรือตำบลเริ่มมีเครื่องขยายเสียงและเครื่องเล่นแผ่นเสียง วงดนตรีพื้นบ้านที่เคยมีอยู่ก็ค่อย ๆ หายไป เพราะเวลาว่างงานจะใช้ดนตรีที่มาจากแผ่นเสียงที่เป็นดนตรีหรือเพลงไทยเดิมจากเมืองหลวงมาเปิดเล่นแทน ยิ่งกว่านั้นเมื่อชาวบ้านมีวิทยุทรานซิสเตอร์ใช้อย่างแพร่หลายและรับฟังเพลง ดนตรีและประเพณีการเล่นจากเมืองก็ยิ่งพากันเลิกนิยมของพื้นบ้านของตนเสีย สอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา หนูณะ (2533) เรื่องบทบาทและการเสื่อมสลายของวงเงี้ยวตันหยง ที่แสดงให้เห็นว่าเมื่อสื่อมวลชนสมัยใหม่ก้าวเข้าไปถึงท้องถิ่นที่มีการเล่นวงเงี้ยวอยู่ การละเล่นพื้นบ้านนี้ก็ ค่อย ๆ ถอยหลีกให้คลื่นลูกใหม่เข้ามาแทนที่

เพลงและการละเล่นพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชาวบ้านเพราะในบทเพลงในเนื้อร้องมีการกล่าวถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนในทุก ๆ ด้าน เมื่อชุมชนหรือท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงคนในชุมชนมีการรับค่านิยมใหม่ ๆ เข้ามา เพลงและการละเล่นพื้นบ้านจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับความเป็นไปเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือท้องถิ่นของตน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เพลงและการละเล่นพื้นบ้านเป็นสิ่งที่มีความค่า ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง และมีความสามารถรับใช้สังคมหรือชุมชนนั้นต่อไป

ประเด็นสุดท้ายที่จะกล่าวถึงคือการสืบทอดวัฒนธรรม วัฒนธรรมจะอยู่ได้ต้องมีการถ่ายทอด เรียนรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งการที่สังคมหรือชุมชนนั้นมีการสืบทอดวัฒนธรรมของตนอยู่อย่างสม่ำเสมอทำให้วัฒนธรรมดังกล่าวสามารถคงอยู่ต่อไปได้ R. Williams (อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2539, หน้า 23 -120) กล่าวว่า เมื่อมีการผลิตสิ่งใดขึ้นมาแล้วจำเป็นต้องมีการผลิตซ้ำสืบทอดอยู่เสมอ จึงจะเป็นหลักประกันความต่อเนื่องยืนยาวของสิ่งนั้น เช่นเดียวกันกับวัฒนธรรมซึ่งในขณะที่ทุกวันปฏิบัติการทางสังคมจะก่อให้เกิดวัฒนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา แต่ในระยะยาวแล้วจะมีเพียงบางวัฒนธรรมเท่านั้นที่จะคงมีชีวิตยืนยาวเพราะได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2531, ไม่ระบุหน้า) ได้กล่าวถึงการศึกษาและการถ่ายทอดว่า การที่มนุษย์สามารถดำรงเผ่าพงศ์ได้ เพราะมีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นอารยธรรมที่สืบเนื่องมาช้านาน ให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม ซึ่งความรู้และประสบการณ์ที่ถ่ายทอดนั้นจะมีความละเอียดซับซ้อน โดยจะเกี่ยวข้องกับการทำมาหากินและอุดมการณ์วัฒนธรรมของกลุ่ม และรูปแบบในการถ่ายทอดนั้นจะต้องมี

ความสอดคล้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด เพื่อวิถีทางแนวการดำเนินชีวิตของชุมชนอย่างเป็นปกติ

กลไกการสืบทอดทางวัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ ครอบครัวและสังคม เช่น สถาบันการศึกษาเป็นต้น การที่สถาบัน และโรงเรียนในท้องถิ่นในปัจจุบันสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนเพลงและการละเล่นพื้นบ้านในสถาบันของตน เป็นการช่วยให้เพลงและการละเล่นพื้นบ้านเป็นที่รู้จักของเยาวชนรุ่นใหม่ การที่ยังมีครูรุ่นใหม่ ๆ รับช่วงการสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านต่อจากรุ่นพ่อครู แม่ครู อยู่แสดงให้เห็นว่าคนกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งมองเห็นถึงคุณค่า ความสำคัญของวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน และทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านคงอยู่สืบไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การคงอยู่ของวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้าน จะเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมนั้น ๆ เพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการปรับเปลี่ยนอาจมีได้หลายลักษณะ เช่น ปรับรูปแบบการแสดง ปรับเนื้อหาการแสดง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงนี้สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดไม่คงที่ ดังนั้นผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจึงควรทำความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แต่ถ้าเห็นว่าไม่เหมาะสมกับสังคมก็สามารถจัดเวทีแลกเปลี่ยนของฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ แต่ก็ควรจะต้องยอมรับด้วยว่าวัฒนธรรมของชาติมีหลากหลาย มีหลายระดับ อะไรที่เป็นแก่นของสังคมก็จำเป็นต้องให้คงอยู่ โดยผ่านการสร้างความตระหนักและการรณรงค์ด้วยการใช้กลไกและวิธีการที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยนี้เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการคงอยู่ ซึ่งเป็นการวิจัยในแนววัฒนธรรมพื้นบ้าน จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการที่วัฒนธรรมสามารถคงอยู่ได้จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าอย่างใดก็อย่างหนึ่งโดยมีเงื่อนไขมาจากการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตของคนในสังคม การวิจัยต่อไปจึงควรเป็นการศึกษาวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมกับกลุ่มคนอันเนื่องมาจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่โลกมีลักษณะไร้พรมแดน เพราะคนทั้งโลกสามารถติดต่อกันได้หลายวิธี เช่น การศึกษา การค้า อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น